

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Där förändringens vindar blåser

– Om historiebruk i en fäbodförenings mobilisering

Where the winds of change blow

– History use in the mobilization of a summer farm association

Emma Sahlström

Institutionen för stad och land
Kandidatarbete • 15 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Uppsala 2016

Där förändringens vindar blåser - om historiebruk i en fåbodförenings mobilisering

Where the winds of change blow
- History use in the mobilization of a summer farm association

Emma Sahlström

Handledare: Camilla Eriksson, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institutionen för stad och land

Examinator: Kjell Hansen, Sveriges lantbruksuniversitet,
Institution för stad och land

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2016

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: fåbodbruk, historiebruk, vindkraft, politisk mobilisering, narrativ analys

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

År 2007 anmälde två företag intresse att etablera vindkraftverk i ett skogsområde i Hälsingland. Frågan uppmärksammades av Gävleborgs fäbodförening (GFF) som ifrågasatte exploateringen. Den här uppsatsen undersöker hur GFF, genom att belysa fäbodbrukets, landskapets och vindkraftens historia, mobiliserar sig i konflikten. Inspirerad av narrativ analys har jag undersökt texter publicerade av GFF, med slutsatsen att historiebruk används för att belysa landskapets värde, att levandegöra platsen och att problematisera den förändring som vindkraft kommer att innebära. Fallet kan ses som ett exempel på hur marginaliserade verksamheter gör motstånd mot exploatering.

Nyckelord: fäbodbruk, historiebruk, vindkraft, politisk mobilisering, narrativ analys

Abstract

In 2007 two companies expressed an interest in building wind turbines in a forest area in Hälsingland. A summer farm association in Gävleborg (GFF) opposed the proposed wind farm. This essay explores how the association uses narratives of the history of summer farms, landscapes and wind power to mobilize in the conflict. Inspired by narrative analysis I have studied texts published by GFF during the conflict and drawn the conclusion that history is used to elucidate the landscape's values, to bring to life the importance of place and to problematize the changes that wind power inevitably will cause. The case can be seen as an example of a marginalised group's resistance towards exploitation of land.

Keywords: summer farms, history use, wind power, political mobilization, narrative analysis

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	7
Syfte och frågeställning.....	7
Bakgrund.....	8
Fäbodväsendet.....	8
Vindkraft.....	8
Fallet i Norrhälsinge.....	9
2 Teoretiska perspektiv och tillvägagångsätt	11
Narrativ metod och teori.....	11
Stora och små berättelser	13
Historiebruk	14
Material	15
3 Fäbodföreningens historiebruk	18
Att värdera ett landskap	18
Naturmiljö.....	18
Kulturmiljö.....	19
Vems berättelse?.....	21
Att levandegöra en plats	23
Engagemang	23
Legitimitet.....	26
Att bemöta förändring	28
Vindkraft som luftslott.....	28
Framstegets kronotop.....	29
4 Avslutning	31
5 Referenser	3

1 Inledning

”Välkommen till 1700-talet” säger Lisa, när vi kliver ur bilen på skogsvägen. Det är tidigt i april och ännu är det för mycket snö kvar på marken för att kunna köra hela vägen till fäbodvallen. Efter att skyndat oss ner till själva vallen, ett snöblandat regn har fallit tungt hela morgonen, sätter vi oss på träsoffan i storstugan. Där berättar Lisa att vissa av byggnaderna faktiskt tros vara ändå från 1600-talet. En fäbodvall kan idag vara en turistattraktion, ett betesområde, en föreningslokal och mycket mer. För många, som för Lisa, är vallen också ett fönster till det förflutna.

Genom storstugans fönster kan man skymta Norrhälsinges berg bakom den lågt hängande dimman. Det är i den här skogen, mellan Hudiksvall och Nordanstigs kommuner, som två företag anmälde ett intresse för att upprätta en vindkraftsanläggning i augusti 2007. Frågan om vindkraftsetableringen uppmärksammades av Gävleborgs fäbodförening, som ifrågasatte exploateringen av skogsområdet. När jag besöker fäbodvallen, nästan tio år efter företagets initiala intresseanmälan, är något beslut om vindkraftsanläggningen ännu inte taget.

Fäbodföreningar har länge strävat efter tolkningsföreträde kring frågor om hur Sveriges utmarker bör användas, framförallt gällande rovdjurspolitik (Eriksson 2013). På grund av föreningarnas begränsade resurser, i jämförelse med exempelvis skogsindustrin, får de sällan gehör för sina påtryckningar. I och med en ökad efterfrågan på förnyelsebar energi har vindkraften kommit att bli ytterligare en intressent i norra Sveriges skogslandskap, vilket fäbodföreningarna mobiliserar sig inför.

Syfte och frågeställning

Grundat på Gävleborgs fäbodförenings (GFF) roll som förening för personer intresserade av att förvalta traditioner och kulturarv är mitt syfte att undersöka hur GFF berättar om historia i sin mobilisering mot vindkraftsetableringen i Norrhälsinge. Jag ämnar undersöka dels hur historia kan användas i en politisk kamp, men även få en förståelse för GFF som en aktör i ett samhälle där fäbodbruk allt mer ses som en berättelse från det förflutna. För att besvara syftet har jag valt att koncentrera mig till följande frågeställning:

Hur använder sig Gävleborgs fäbodförening av historia i sin politiska mobilisering?

Bakgrund

Fäbodväsendet

Fäbodbruk är en jordbruksform som har varit vanligt förekommande i norra Sverige. För att förstå fäbodbruk kan man vända sig till begreppet transhumans, vilket innebär en förflyttning mellan betesmarker (Larsson 2009:76). Fäbodbruket innebar att man flyttade boskap till utmarker över sommaren för att djuren skulle ha tillgång till större betesområden. I samband med denna förflyttning uppkom flera andra företeelser som förknippas med fäbodbruk; människorna som levde med djuren på sommaren, de byggnader som fanns på fäbodvallen och produktion av exempelvis ost och mese. Med fäbodbruk åsyftas i uppsatsen själva lantbruket. Begreppet fäbodväsendet innefattar dels själva bruket, men även den kultur som omger den.

Forskning kring fäbodbruk har till stor del fokuserat på fäbodbruk som en kulturhistorisk företeelse (Larsson 2009). Den historiska aspekten av fäbodbruk, minnet av den jordbruksform som dominerade i norra Sverige före den agrara revolutionen, är fortfarande en viktig del av fäbodväsendets identitet. Till stor del har intresset för fäbodväsendet och dess roll som en historisk företeelse anslagit en nationalromantisk ton (ibid). Till följd av internationella överenskommelser såsom Konventionen om biologisk mångfald har intresset för fäbodbruk även väckts för dess roll i bevarande av naturvärden.

Intresset för fäbodväsendet kan därför sägas vila på två olika pelare; dels på fäbodbruk som en historisk företeelse där turister får uppleva ”hur det var förr”, men även som en jordbruksform där olika varor produceras såsom mjölk, ost och inte minst biologisk mångfald. Detta har lett till vad Camilla Eriksson definierar som en kamp inom fäbodrörelsen om vad som är ”historiskt korrekt” och vilka av fäbodbrukets värden som ska bevaras (2013:189). Synen på historia är därmed en essentiell del i fäbodföreningarnas definition av sig själva.

Idag finns det runt 200 fäbodbrukare i Sverige (Eriksson 2013:20). Flest aktiva fäbodbruk finns i Jämtland och Dalarna, men de förekommer även i Värmland och Gävleborg. Fäbodrörelsen organiseras genom fyra fäbodföreningar, varav den nationella föreningen Sveriges fäbodbrukare (FSF) och den regionala Gävleborgs fäbodförening (GFF) är de mest politiskt aktiva (ibid:199). De fyra fäbodföreningarna profilerar sig på olika sätt och har olika huvudfokus. GFF, den förening jag undersöker i uppsatsen, är särskilt intresserad av fäbodbrukets ”historiska kontinuitet och brukarnas traditionella kunskap” (ibid:177). Föreningen bildades 1996 och beskriver sig själva som en förening till för alla som är intresserade av att bevara fäbodväsendet;

medlemskap är öppet för allmänheten, inte bara fåbodbrukare (Gävleborgs fåbodförening 2010).

Vindkraft

Sverige har länge varit i framkant när det gäller miljöstrategier, i synnerhet gällande målsättningar för användning av förnyelsebar energi (Söderholm et al. 2007). Efter beslutet att EUs medlemsländer ska ha 20% av sin energianvändning baserat på förnyelsebara källor till år 2020 har intresset för vindkraften ökat. I Sverige har det nationella målet för förnyelsebar energianvändningen lagts på 50% (Waldo et al. 2013:70). Vindkraftverk har tidigare främst varit förlagda till landets kuster, men med ökade nationella mål för energiförsörjning börjar fler företag intressera sig för skogs- och fjällområden (ibid). I och med att nya platser tas i beaktande för vindkraftsetablering innebär det nya utmaningar då exploatering oundvikligen medför intressekonflikter.

Ett vanligt förekommande begrepp inom forskning kring motstånd mot vindkraft är *not in my backyard* (NIMBY), vilket beskriver det fenomen när individer som generellt är positivt inställda till vindkraft motsätter sig etableringen när den sker på deras "bakgård" (Aitken 2009). Begreppet kan användas för att studera de diskurser som idag finns kring etableringen av förnyelsebar energi (Devine-Wright 2009). Viss kritik har dock riktats mot begreppet eftersom det anses simplificera aktörerna och motiven bakom mobiliseringen (Aitken 2009). Därför är det relevant att studera en grups mobilisering mot vindkraft ur ett annat perspektiv.

Fallet i Norrhälsinge

Under hösten 2007 publicerades det i GFFs medlemstidning *Nävertrumpeten* en artikel om ett ämne som det aldrig tidigare hade skrivits om, under rubriken "Osäkerhet om vinden blåser rätt" (oktober 2007:7). Frågan ställdes i kontrast till de vanligtvis förekommande ämnen som diskuteras i *Nävertrumpeten*, såsom berättelser från förr, recept på pultost och tankar om rovdjurspolitik.

Det som uppmärksammades var det faktum att två energiföretag planerade att upprätta en vindkraftpark i Norrhälsinge. Ansökan om tillstånd lämnades in av bolagen i början på 2008, gällande skogsområdet mellan kommunerna Hudiksvall och Nordanstig (GFF 2007). Området benämndes i *Nävertrumpeten* som fåbodskog med "fyra fåbodar med djur och två med djuren fritt på skogen" (oktober 2007:7). GFF konstaterade att föreningen var positiv till vindkraft, men i bryderi över att den föreslagna vindkraftsanläggningen i Norrhälsinge och dess miljökonsekvensbeskrivning hade "kommit till på dåliga grunder" (ibid:7).

I detta skede bad företagen att få träffa GFF för ett samtal (GFF oktober 2007). GFF påbörjade därefter en kontakt med flera aktörer (företagen, kommunen, länsstyrelse, länsmuseum och Riksantikvarieämbetet) för att lyfta fram fåbodföreningens syn på frågan. Efter många vändor med utställningar av handlingar och revideringar av översiktsplanen har något beslut om Norrhälsinge vindkraftpark ännu inte tagits. Vilken påverkan GFFs arbete har haft på beslutsprocessen är svårt att uttala sig om.

I dagsläget har dock sju av de preliminära tio områden i fäbodskogen som anmälts för intresse tagits bort från översiktsplanen (GFF 2014).

Hur fallet i Norrhälsinge i framtiden kan komma att utvecklas låter jag i uppsatsen vara osagt. Istället undersöker jag konflikten med utgångspunkt i hur GFF som en intresseförening har mobiliserat sig inför den föreslagna exploateringen. Maria Vallström diskuterar markanvändning i utmarkerna som en kamp mellan lokalt och globalt, centrum och periferi (2014). Hon konstaterar att i ”samtidens politiska halt” kan all handling som strider mot marknadens drivkrafter och nyliberala intressen definieras som politisk (ibid:88). När en förening ifrågasätter processen där vindkraft upprättas för att möta en växande stadsbefolknings energikonsumtion kan det ses som en politisk mobilisering, där utmarkernas historia används som verktyg.

2 Teoretiska perspektiv och tillvägagångsätt

Narrativ metod och teori

För att besvara min forskningsfråga har jag använt mig av kvalitativa metoder, det vill säga att fallet i Norrhälsinge har studerats ideografiskt, utifrån sin unika kontext (Teorell & Svensson 2007). Valet att använda en kvalitativ forskningsmetod snarare än en kvantitativ baseras på mitt syfte att få förståelse för föreningen som en aktör i den politiska mobiliseringen; genom kvalitativa metoder kan man närma sig verkligheten såsom empirins aktörer förstår den (ibid).

Uppsatsens analys tar avstamp i ett urval av texter publicerade av GFF i samband med vindkraftkonflikten. Dessa texter utgör kärnmaterialet för min analys. För att fördjupa förståelsen både för processen som har pågått sedan 2007, men även för de texter GFF har skrivit, har jag också använt mig av annan empiri. Olika skriftliga material, publicerade av GFF så väl som andra aktörer, har använts för att undersöka vilka argument GFF lyfter fram i sin mobilisering och hur de har mottagits. Utöver insamling och analys av skriftlig empiri gjorde jag ett kort besök till Norrhälsinge där jag fick möjlighet att besöka en av de fäbodvallar som kan komma att påverkas av vindkraftsetableringen, samt genomföra intervjuer med två medlemmar i GFF. En fördjupande diskussion av empirin följer under rubriken material.

För att angripa mitt material har jag inspirerats av narrativ analys. Att betrakta texter som bärare av narrativ, berättelser, är ett sätt att ”synliggöra människors meningsskapande processer” (Skott 2004:10). Att använda narrativa metoder är ett effektivt sätt att närma sig en konflikt eftersom berättande inte bara delger händelseförloppet utan även hur aktören har förstått det, vilket kan ge insikt i maktförhållanden och ”förståelseprocesser” i samhället (Robertson 2012:255). Att studera berättande är på så vis det kvalitativa sätt jag har valt för att förstå GFF som en aktör.

Narrativ analys kan ses både som en metod och som en teori (Johansson 2005). Den narrativa metoden har lagt en grund för hur jag har valt att närma mig texterna och förstå deras innehåll. Narrativ teori är relevant för diskussionen av forskningsfrågan eftersom berättelserna är en del av mobiliseringen. Narrativ forskning är inte tydligt definierat, det har tolkats ur olika perspektiv och kan genomföras både med kvalita-

tiva och kvantitativa metoder (ibid). Den narrativa tradition Anna Johansson präglas av, som är den av intresse för min forskningsfråga, är narrativ metod grundat i en socialkonstruktivistisk och hermeneutisk tradition (ibid:20).

Den socialkonstruktivistiska traditionen bygger på en idé om att all social handling är grundad i kunskap och att denna kunskap i sig är en del av en social kontext (Johansson 2005:26). Eftersom kunskap är kontextuellt producerad är den alltid subjektiv och ett sätt den tar sig uttryck är genom berättelser (ibid). Studier av berättande innebär en djupdykning i hur människor tar del av, och delger sig av, kunskap genom språket. Intresset för narrativ är till stor del förknippat med den ”språkliga vändningen”, vari man konstaterar att språket är ”diskursivt konstruerat” (ibid:18), det vill säga att språket både avbildar men även skapar människors verklighet. För att närma sig denna ansats av narrativ analys underlättar en förståelse av diskursanalytiska perspektiv.

I sin narrativa analys är Johansson influerad av Norman Fairclough och den kritiska diskursanalysen (2005). Hur man kan förstå en berättelse präglas av tanken att en text kan vara ”en social handling och samtidigt en form av representation av verkligheten” (ibid:33). Inspirerad av kritisk diskursanalys har Johansson formulerat en modell där en text kan tolkas utifrån tre olika funktioner: innehåll, struktur och interpersonella relationer. Innehåll och struktur handlar om vad som sägs och hur det sägs, medan den interpersonella funktionen syftar till textens helhet och kontext - varför produceras den och hur tas den emot? (ibid:284). Den interpersonella funktionen lyfter frågan om vem som har producerat texten och i vilket syfte. För att studera texterna GFF har publicerat, både vad de säger och hur det har mottagits i mobiliseringen, har jag använt mig av Johanssons modell. Texterna har studerats ur olika schematiska nivåer, både som helheter i en vidare kontext, samtidigt som de enskilda texternas innehåll lyfts fram. Dock har ett mindre fokus legat på texternas struktur och form eftersom jag inte har några lingvistiska ambitioner med uppsatsen. Den interpersonella funktionen av texten, kontextualiseringen, är relevant eftersom en text inte skapas i ett vakuum. Att uppmärksamma dess tillkomst och mottagande är en del i att förstå texternas, och författarens, agenda i mobiliseringen.

För att studera texternas innehåll har jag inspirerats av en vanligt förekommande narrativ metod där en text läses upprepade gånger tills dess att man kan hitta olika teman (Johansson 2005). Denna tematisering är ett sätt att förstå och skapa mening i texten; ”genom förenkling fångar man det väsentliga” (Skott 2002:70). De teman jag har strukturerat min diskussion efter är således inget som materialet uttryckligen har presenterat till mig som läsare, utan bygger på min egen tolkning av materialet. I min analys kombinerar jag därför Johanssons modell av hur en text kan ses som en produkt av sociala funktioner med det innehåll som de presenterar.

För att förstå den verklighet som förkroppsligas i berättande krävs en tolkning av materialet. De kvalitativa metoder där förståelsen för en aktör står i centrum är starkt präglad av den hermeneutiska, tolkande, läran (Johansson 2005). Catherine Riessman har konstaterat att narrativ analys handlar om ”how protagonists interpret things and how we systematically can interpret their interpretations” (1993:5). Nar-

rativa metoder, och det socialkonstruktivistiska perspektivet i synnerhet, bygger på ett antagande om att en text läses och förstås på olika sätt beroende på vem som läser den (Johansson 2005). Detta ställer givetvis krav på forskaren som utför analysen. En helt objektiv läsning, och därmed tolkning, av texten är inte möjlig (och är förmodligen inte heller särskilt intressant). Dock krävs vetskap om den makt man har i tolkningen av texten när man genomför analysen. Samtidigt krävs hänsyn till forskningens validitet och reliabilitet, det vill säga hur vetenskaplig och tillförlitlig undersökningens metod och slutsats är (ibid:314). Johansson konstaterar att det i narrativa studier alltid krävs en viss ödmjukhet i sitt närmande av texten, något jag har försökt bära med mig i min egen läsning och analys.

Stora och små berättelser

Teoretiska perspektiv som används för att studera politiska mobiliseringar innefattar idag framförallt *new social movement theory* och *frame analysis* (Davis 2002:6). *New social movement theory* baseras på forskning kring mobiliseringar i den postindustriella västvärlden, medan *frame analysis* syftar till en metod för att förstå människors agerande (ibid). Dessa begrepp har dock problematiserats. Joseph Davis framhåller bland annat en tendens att överföra forskarens egna tolkningar på aktörernas handlingar och att överskatta vikten av logik och ”kognitiva dynamiker” i mobiliseringen (ibid:9). Enligt Davis kan dessa brister överbyggas genom att applicera ett narrativt perspektiv på frågor om mobilisering, eftersom det erbjuder en möjlighet att få en djupare förståelse för hur individer uppfattar sin verklighet.

En anledning till det narrativa forskningsfältets splittrade karaktär är den breda definitionen av ordet narrativ eller berättelse. Begreppen refererar för de flesta forskare till samma sak och kan användas omväxlande (Poletta 1998). I uppsatsen har jag valt att använda ordet berättelse eftersom narrativ kan uppfattas som mer vetenskapligt och främmande (Johansson 2005). Davis konstaterar att alla vet vad en berättelse är, men att det samtidigt är näst intill omöjligt att definiera (2002:10). En ansats är att göra skillnad på en bred eller snäv definition av ordet. I den breda definitionen benämns berättelse som en ”grundläggande kunskapsform” (Johansson 2005:34). Den snäva definitionen har en språkvetenskaplig utgångspunkt, där en berättelse är en ”specifik form av språklig diskurs” med en särskild uppbyggnad (ibid:34). I min analys av GFFs texter är det inte hur en berättelse rent strukturellt är konstruerad som jag är intresserad av, det vill säga berättande utifrån en snäv definition, utan hur en berättelse kan vara en form av kunskapsöverföring.

Berättelser kan hittas i texter och i samtal, där de skildrar en viss händelse eller situation. Samtidigt kan en berättelse vara en slags överenskommelse om de sanningar som styr vår verklighet. Eftersom allt berättande är en produkt av sociala kontexter är ett sätt att närma sig en grupp mobilisering att studera vilken kunskap, vilka berättelser, de lyfter fram. Dessa kan sedan studeras emot en större, samhällelig, berättelse. Johansson benämner detta som stora och små berättelser. De stora berättelserna är kopplade till begreppet diskurs och handlar om hur samhällsliga strukturer styr vilken kunskap som framförs: ”hur, var, när och av vem” (Johansson 2005:57). Olika teoretiska fält såsom postkolonialism och feministiska teorier ämnar

synliggöra dessa diskurser (ibid:57). De berättelser som motsätter sig de stora berättelserna, ofta berättade av grupper som saknar tolkningsföreträde i en fråga, kan betraktas som små berättelser.

Anna De Fina har studerat relationen mellan dessa stora och små berättelser i en studie av etniska minoritetsgrupper. De Fina undersöker hur berättande som en "lokal praktik" är ett sätt för dessa grupper att påverka det maktförhållande som finns och på så vis få ett ökat handlingsutrymme (2008:437). De Fina utgår från Pierre Bourdieus teori om symboliska praktiker när hon undersöker hur man genom små berättelser kan förstärka gruppens egna ideologier och värderingar och på så vis förändra sin position gentemot den stora berättelsen (ibid). Hur en grupp med ett särskilt intresse mobiliserar sig emot ett nationellt intresse är ett exempel på hur maktrelationen mellan stora och små berättelser kan ta sig uttryck. I texterna publicerade av GFF i samband med vindkraftkonflikten kan man urskilja hur dessa maktrelationer tar sig uttryck, samt hur små berättelser används för att hantera den föreslagna förändringen i Norrhälsingens utmarker

Historiebruk

Om det ena nyckelbegreppet i min frågeställning är berättande så är det andra nyckelbegreppet historia. Historia kan syfta till två definitioner; dels till en framställning av det förflutna men även till en återgivning av ett händelseförlopp, det vill säga synonymt till ordet berättelse (Nationalencyklopedin 2016). Den definition jag framförallt syftar till i uppsatsen är historia i den bemärkelsen att den framställer det förflutna, ofta genom just en berättelse. Samtidigt som den tudelade definitionen av ordet historia öppnar för missförståelse belyses det faktum att berättelse och historia är två begrepp som på många sätt är sammankopplade. I en diskussion om benämningen av historia refererar Peter Aronsson till Hayden White och den språkliga vändningen, enligt vilken historiskt berättande kan betraktas både ur ett vetenskapligt och ett konstnärligt perspektiv. I båda fallen handlar det om en form av kunskapsöverföring. Historia kan enligt White ses antingen som vetenskaplig fakta som förkroppsligas och "utsmyckas" genom berättelser eller som en berättelse som "rårkar" innehålla någon form av vetenskaplighet (Aronsson 2004:78). Riktigheten i någon av definitionerna är dock ovidkommande eftersom människor tar till sig en påhittad berättelse på samma sätt som de tar till sig en sann (Johansson 2005). I uppsatsen är det hur kunskap presenteras och förstås som jag är intresserad av, inte vilket fack kunskapen ska sorteras in i eller dess sanningshalt.

Frågor om hur det förflutna tar plats i samtiden kan samlas inom det vetenskapliga fältet historiografi (Edquist et al. 2004). I takt med att popularitet för fältet har vuxit har det uppkommit ett antal begrepp som tillämpas för att förstå hur historia används, varav ett är historiebruk (ibid:6). I min användning av begreppet har jag huvudsakligen utgått från de perspektiv Peter Aronsson presenterar i sin bok *Historiebruk* (2004). För att förstå historiebruk krävs en kännedom om två besläktade begrepp; historiemedvetande och historiekultur. Historiemedvetande är ett begrepp som har funnits sedan 1960-talet och syftar till vår förståelse om hur dåtiden, nuti-

den och framtiden hänger ihop (Axelsson 2004:14). Historiebruk och historiekultur används synonymt av vissa forskare (ibid). Aronsson gör dock en distinktion mellan de två begreppen. Med historiekultur menar han de historiska källor som används när historiemedvetandet skapas. Historiebruk är den process då historiekultur tar plats i och formar historiemedvetande (Aronsson 2004:17).

Enligt Paul Ricoeur finns ett ömsesidigt beroende mellan begreppen historia och berättelse; för att finnas måste historia berättas och för att vara en berättelse måste det finnas en tidsmässig dimension som återges (Lundmark 2008:133). Genom att studera den ena studerar man därmed automatisk den andra (ibid). Grundat i den Ricouerska förståelsen att ”all historia måste vara narrativ” (Aronsson 2004:18) kan historiebruk ses som en integrerad del av den narrativa ansats jag inspirerats av för att förstå GFF som en aktör i konflikten i Norrhälsinge.

Anledningen till att vi belyser olika aspekter av det förflutna är för att vi vill åstadkomma en förändring i samtiden. Historiebruk är därmed ett handlingsorienterat begrepp som är en del av varje ”mobilisering för förändring” (Aronsson 2004:278). Anledningarna till och sätten historia kan användas på varierar. Klas-Göran Karlsson har konkretiserat de sätt som historia kan brukas i fem kategorier: moraliskt, existentiellt, vetenskapligt, ideologiskt och politiskt, samt icke-bruk (Zander 2001:52). Aronsson väljer istället att sammanfatta historiebrukets analytiska användningsområden i tre kategorier; att ge mening, skapa legitimitet och hantera förändring (2004:57). I mångt och mycket överlappar de olika kategorierna med varandra. Det moraliska, existentiella och meningsskapande historiebruket syftar till historiekulturers förmåga att placera människor i ett större sammanhang. Även i historias användning för att skapa legitimitet och hantera förändring handlar det om hur personer och situationer hittar ett sammanhang i det förflutna. Det vetenskapliga, ideologiska och politiska historiebruket lyfter fram de konkreta lärdomar vi kan applicera i nutida beslutsfattande. Karlssons och Aronssons kategoriseringar har bidragit med olika perspektiv i min analys av GFFs mobilisering. Dock har jag valt att basera upplägget av min diskussion på de teman jag har kunnat urskilja i GFFs texter snarare än att utgå från de kategorier Karlsson eller Aronsson presenterar. Jag hoppas därmed kunna göra en mer rättvis tolkning av materialet, snarare än att leta efter ”bevis” på olika former av historiebruk.

Hur historia används i GFFs texter kan förstås med hjälp av kronotoper. Begreppet introducerades av Michail Bachtin och är av honom inte precist definierat (Aronsson 2004), vilket gör att begreppet inte är helt enkelt att närma sig. Inom narrativ analys kan kronotopen användas för att undersöka hur en berättelse påverkas av sociala kontexter och förstås av sina läsare; det vill säga relationen mellan ”det gestaltade” och ”det som gestaltas” (Johansson 2005:164). Kronotoper kan även betraktas som representationer av verkligheten. Klassiska sagor fungerar som kronotoper eftersom de beskriver representativa situationer. Även i studiet av historiekulturer kan begreppet kronotop användas för att hitta idealiserade situationer (Aronsson 2004:88). Gemensamt för de olika tolkningarna av begreppet är att det används för att skapa sammanhang i ett ”tidrum”. Kronotopen binder samman tiden och rummet genom generaliserade situationer som konkretiserar den verklighet vi upplever i vår vardag.

Ett exempel på en vanligt förekommande kronotop är idyllen. Idyllen kan utspela sig både i dåtid och framtid, men är ofta kopplad till en känsla av hembygd, det nära och trygga (Aronsson 2004:87). I motsats till idyllen finns onskans kronotop, präglad av det som är främmande och långt borta. När historia brukas är kronotoper effektiva verktyg eftersom de enkelt låter historiekulturer ikläs en roll som förebilder eller varnande exempel. Onskans kronotop förkroppsligas ofta av exempelvis förintelsens koncentrationsläger (ibid:88). I användningen av kronotoper ryms näst intill samtliga av Aronssons och Karlssons kategoriseringar av historiebruk, eftersom det är idealiserade bilder av historia som på olika sätt används i nutida beslutfattande och handling.

När Erik Axelsson kritiskt granskar den forskning som har gjorts inom historiebruksfältet konstaterar han att för att göra begreppet rättvisa behövs en ”öppen analysram” snarare än ett fokus på historiebrukets olika kategoriseringar (2004:25). Han hänvisar därför till ett kompletterande begrepp, ”historieproducerande diskurser”, lanserat av Carl Tage Nielsen (ibid:33). Med detta beaktas det faktum att historia alltid används i en viss social kontext; ”historieproduktionen är alltså styrd både av aktörernas intressen och den aktuella situationen och av det institutionella ramverk som historieproduktionen sker inom” (ibid:33). Att betrakta användandet av historia som en handling grundad i en diskurs (en stor berättelse) öppnar för det analytiska perspektivet att en aktörs historiebruk är ett sätt att framföra en mindre berättelse.

Material

Mitt kärnmaterial består av sex skriftliga texter publicerade av GFF i samband med vindkraftkonflikten i Norrhälsinge. En av texterna är ett PM där föreningen framför ett underlag för samrådsyttrande om vindkraftsanläggningen (GFF 2007). En annan text innehåller grunder för föreningens ställningstagande i fråga om vindkraft (GFF 2011a). De övriga fyra texterna är svar och synpunkter på de utställningshandlingar kommunen har publicerat (GFF 2009; 2011b; 2013; 2014). Dessa handlingar är det demokratiska medel GFF, liksom andra intressenter, har till sitt förfogande för att påverka exploateringsprocessen.

Valet av texter har baserats på ett intresse för vilka aspekter av fäbodväsendet GFF lyfter i en ”publik” kontext, det vill säga vilka berättelser de framför till kommunen och till energiföretagen. De fyra texter som är svar på kommunens utställningshandlingar har valts mellan åren 2009 till 2014 för att få en långsiktig bild av hur konflikten har utvecklats. De två andra texterna, PM:et och ”grunder för ställningstagande” är publicerade år 2007 respektive 2011. Dessa två texter har gett en inblick i föreningens allmänna synpunkter på vindkraft både inom Norrhälsinge men även ur ett större perspektiv.

För att kontextualisera mitt kärnmaterial har jag även tagit del av andra skriftliga texter. De medlemsblad GFF publicerar i sin föreningsskrift *Nävertrumpeten* har använts dels för att få en förståelse för vilka frågor föreningen vanligtvis lyfter, men även för att se hur de berättar för sina medlemmar om vindkraftkonflikten. Jag har

använt mig av medlemsblad publicerade mellan år 2007 till 2010 eftersom medlemsblad mellan dessa år finns tillgängliga på föreningens hemsida. Andra texter relaterade till konflikten, såsom landskapsanalyser publicerade av Hudiksvalls kommun (2010) och Gävleborgs länsstyrelse (2010) har använts för att få perspektiv på den process som den föreslagna vindkraftsetableringen har inneburit.

Utöver att sätta mig in i skriftligt material åkte jag till Norrhälsinge för att göra intervjuer med två medlemmar i GFF. Den första intervjupersonen brukar en av de fäbodvallar som ligger inom området för den potentiella vindkraftsanläggningen. Intervjun utfördes på fäbodvallen och på så sätt fick jag, som saknar både kunskap och erfarenhet av fäbodbruk, möjlighet att få en insikt i hur en vall idag betraktas av en fäbodbrukare. För att undvika fokus på informantens identitet har jag valt att kalla den första intervjupersonen för Lisa. Den andra personen jag intervjuade är GFFs utredningsansvariga i vindkraftfrågan och författare till de texter som utgör mitt kärnmaterial. Texterna är alltså skrivna av en person men publicerade i samråd med GFFs ordförande och representerar föreningens ställningstagande i frågan om vindkraft. Intervjun gjordes för att få klarhet i hur processen har gått till och för att få en djupare förståelse för föreningens perspektiv på konflikten. I uppsatsen har utredningsansvarig fått namnet Lars. Frågan om vindkraft är på så vis till stor del driven av en eldsjäl, men genom att studera annat skriftligt och muntligt material utöver mitt kärnmaterial har jag utfört en form av triangulering där texterna och dess innehåll betraktas ur olika perspektiv, enligt Anna Johanssons narrativa modell.

3 Fäbodföreningens historiebruk

Att värdera ett landskap

Naturmiljö

Det är ju det enda vi har det här. Hälsingland är de blå bergens landskap, de ska inte vi klä in med elektricitet utan det måste vi lösa på annat sätt. Och kostar det för mycket så får det väl göra det då (Lisa)

När Lisa och jag kliver ur bilen vid fäbodvallen och hon välkomnar mig till 1700-talet lyfter hon genast fram platsens långa historia. Efter att ha pratat i några minuter står det klart att det är oron för hur bergen som omger vallen ska förändras som utgör grunden för det motstånd hon känner inför att få vindkraftverk upplåtna. Denna oro för hur landskapet kan komma att förändras speglas på olika sätt i de texter jag har läst. De historiska aspekterna av Norrhälsinges landskap skapar enligt fäbodföreningen vissa värden som ”återkalligen” påverkas av vindkraftens intrång i landskapet (GFF 2011a:4).

Ett av de värden som kan komma att påverkas av en vindkraftsetablering är landskapets naturmiljö. År 2007 publicerade GFF ett PM där föreningen framför ett generellt ställningstagande till vindkraft, som svar på det intresse två energiföretag visade för att upprätta en vindkraftsanläggning i Norrhälsinge. I PM:et inleds texten med en berättelse om landskapets naturgeografiska historia:

Det var under förra århundradet - under 1900-talet - som man först förstod att jorden är utsatt för kollisioner med andra himlakroppar. Dellenbygden är en av de platser i Sverige där detta bekräftades. Här är det fråga om ett stort meteoritnedslag. Vid sådana bildas en nedslagskrater och karakteristiska bergarter (GFF 2007:2)

Efter att Dellenbygden (en del av Norrhälsinge) och dess tillkomst har introducerats för läsaren övergår PM:et till en historiebeskrivning mer inriktad på fäbodkulturen. Dellenbygden beskrivs som ett värdefullt landskap dels på grund av dess geogra-

fiska särskildhet, men även som ett ”betydelsefullt referensområde” för det fåbodbruk som tillämpades i skogarna (GFF 2007:2). Särskilt betonas att fåbodbruk har spelat en roll i skapandet av den naturmiljö vi idag ser i området:

Fåbodskogen blev rik på träd, buskar, örter och gräs i olika blandning. Ljusöppna gläntor omväxlande med slutna partier och ett nät av stigar som betesdjur trampat upp. Detta gynnade svampar som lever i symbios med andra växter och under seklernas bete bildades en rik svampflora (GFF 2007:14)

Enligt den Europeiska landskapskonventionen är definitionen av landskap ett område så som det uppfattas och formas av människor (Europarådet 2000). När GFF berättar om fåbodbrukets historia understryker de att fåbodbruk är en verksamhet som har bidragit till att påverka landskapets utformning och som bibehåller dess naturmiljö än idag. I texterna beskrivs konsekvenserna av en eventuell vindkraftstablering och föreningen poängterar att de biologiska och ekologiska dimensionerna av landskapet hotas:

Stora, irreversibla markgrepp vid bygge av kraftverk och deras infrastruktur (fundament, vägbyggnad, diken, dräneringar, ledningar, ställverk, uppställningslägen och monteringsplatser) med påverkan av vattenflöden är ogynnsamma för miljön (GFF 2011a:6)

Det markgrepp som vindkraft innebär skulle komma att påverka dels enskilda småbiotoper men även landskapsbilden (GFF 2007:14). För att undvika ett sådant intrång berättar GFF om landskapets historia och dess värden i sina texter. Ett av historiebokens användningsområden är att skapa mening (Aronsson 2004:57). Genom att platser, ting och människor sätts in i ett tidsmässigt sammanhang fungerar historia meningsskapande. När GFF berättar om hur Dellenbygdens kratrar skapats uråldriga meteoritnedslag får landskapets naturmiljö ett ökat värde eftersom den enskilda platsen placeras i en existentiell kontext. Här kan man vända sig till Klas-Göran Karlssons ”existentiella” historiebok, där det mänskliga behovet av att känna en plats i ett större sammanhang understryks (Zander 2001:53). När GFF beskriver hur Norrhälsinges natur uppstått som ett resultat av mänskligt brukande blir skogen och bergen en form av historiekultur. I berättelsen om platsens tillkomst sätts naturvärdena in i ett meningsskapande sammanhang, vilket ger landskapet ett ökat värde.

Kulturmiljö

Etablering av vindkraft orsakar oundvikligen en påverkan på ett områdes naturmiljö, vilket är varför inventeringar och översiktsplaner med miljökonsekvensbeskrivningar är lagstadgade. Ett återkommande resonemang i de texter jag har läst är att GFF finner de inventeringar som har gjorts otillräckliga. En av de huvudsakliga anledningarna är att GFF anser att det saknas ett perspektiv där landskapet värderas för *mer* än enbart naturmiljön:

Att sedan inskränka värderingen av områdena till två indikatorer, graden av orördhet och rödlistade arter är oerhört snävt. Var hamnar exempelvis det typiska? Var blir de betydelse-

sebarare av som skildrar och förklarar områdets historia? Hur fångas uttryck för dynamik och kontinuitet i bruket av området? (GFF 2007:8)

Landskapet i Norrhälsinge ses av GFF innehålla mer än värdefulla naturmiljöer, utan även spår av det förflutna. Kulturmiljö och kulturarv kan definieras som det vi ärver från tidigare generationer (Aronsson 2004:146). Eftersom landskapets ekologi påverkas av människor är ett områdes naturmiljö och kulturmiljö tätt sammanvävda. I och med en förutspådd nationell ökning av vindkraft i skogsområden har nya frågor uppkommit rörande hur kulturmiljöer ska bevaras. Enligt miljöbalken är natur- och kulturvärden jämställda, men kulturmiljöer är svårare att värdera än naturmiljöer (Häggström 2013). Trots detta, eller kanske just på grund av det, finns en brist på vetenskaplig litteratur kring hur man ska förstå vindkraft som ett intrång i en kulturmiljö (ibid:21).

Enligt Leif Häggström ligger problematiken till stor del i det faktum att värdering av en kulturmiljö kräver en förförståelse för att kunna tolka de artefakter som hittas där (2013:29). Samtidigt har arbetet med att bevara kulturarv allt mer demokratiserats och tolkningen av historiska artefakters värde är inte längre förbehållet myndigheter. Kulturarv har länge använts för att erbjuda besökare upplevelser och lärdomar, men ansvaret för att tolka och bevara artefakter har allt mer övergått från statlig till civil sektor (Aronsson 2004). I förlängningen innebär denna demokratisering att allt fler grupper i samhället har möjlighet att bruka historia i eget syfte. Detta exemplifieras i GFFs mobilisering då de, efter ett initialt möte med energiföretagen som var intresserade av att upprätta vindkraft, fick bidrag för att genomföra en inventering av fäbodvallarna i Norrhälsinge (GFF februari 2008). Inventeringen gjordes i samarbete med att Länsmuseet gjorde en byggnadsinventering i området. I sitt medlemsblad uttrycker GFF att tidigare erfarenheter av vindkraftsetablering i skog saknas (februari 2008), vilket ytterligare understryker att deras involvering är en del av den demokratiseringsprocess som har skett inom kulturarvspolitiken.

Samtidigt är GFF en förening inom den civila sektorn med ett särskilt intresse för kulturhistoria. Den förförståelse som krävs för att tolka historiska artefakter är en del av GFFs roll som intresseförening; bevarandet av fäbodskogens kulturmiljö en del av bevarandet av den egna föreningens identitet som vårdare av kulturhistoria och traditioner. Kanske är det just för att områdets kulturhistoria berör fäbodväsendets identitet som de snäva bedömningarna vid inventeringen av landskapets värde ifrågasätts. Enligt Aronsson handlar kulturarvspolitiken idag allt mindre om enskilda artefakter och allt mer om ”samlade miljöer, helheter” (2004:144). Helhetsperspektivet på Norrhälsinges landskap är ett genomgående argument i den kritik GFF lyfter mot de inventeringar som har gjorts:

Kulturarvet är inte enbart gamla boplatser och gravar. Lantbrukets multifunktionella roll på landsbygden måste beaktas. Fäbodmarkernas biologiska mångfald är också ett kulturarv. Till detta hör också fäbodkulturens traditioner och minnen (GFF 2011a:9)

Landskapets helhet är viktigt inte enbart för en rättvis tolkning av de natur- och kulturvärden som hittas där, utan för att dessa värden sammanlagda utgör fäbodväsendets identitet som lantbruk, naturvårdare och minnesbärare. Det är genom det meningsskapande och existentiella historiebruket som ett sammanhang skapas mellan det landskap vi ser idag och dåtidens brukande av marken. För att förstå varför GFF upplever att de inventeringar av landskapet som gjorts saknar ett helhetsperspektiv, och hur texterna de har publicerat är ett uttryck för detta, kan man vända sig till Niensens begrepp historieproducerande diskurser och historiebrukets maktdimension. Hur bestäms det vilken historia som berättas?

Vems berättelse?

Dagen jag besöker fäbodvallen blåser det snöblandade regnet i sidled, och när man känner tårna sakta domna bort inuti gummistövlarna är det lätt att fråga sig vad som är så speciellt med en liten glänta i ett stort skogslandskap. Så småningom avtar dock regnet och ersätts av dimmoln som hänger i tallkronorna, och då uppstår en sådan där tystnad som man nästan tycker sig kunna fysiskt känna. ”Att jag ville ta hit dig” säger Lisa ”är för att du ska förstå att det inte går att kombinera en vall med verk i närheten. Då tar du bort vallens kulturvärde. Det är borta. Här ska det vara tyst”.

I Lisas kommentar lyfts ytterligare en aspekt av problematiken med att värdera kulturmiljöer. Motstånd mot vindkraft grundas ofta i hur landskapet påverkas av visuella och ljudmässiga intrång, och hur dessa intrång uppfattas bottnar i subjektiva upplevelser (Waldo et al. 2013). Subjektiviteten grundas i sin tur på det faktum att de som lever i och brukar en plats har en särskild koppling till den (Devine-Wright 2009). Värdering av landskap landar därmed i en fråga om vilka kopplingar olika aktörer har till platsen och hur de erfår den. När Lisa visar mig fäbodvallen är det för att jag ska få ta del av den tystnad och de känslor hon själv upplever där, något som inte enkelt kläs i ord.

Maria Vallström konstaterar att ett sätt delge den ”komplexa bild” som en plats utgör är genom berättelser (2014:59). Eftersom GFF inte har möjlighet ta med varje beslutsfattare ut till fäbodvallen berättar de i sina texter om platsen. I dessa berättelser lyfts det faktum att fler aspekter av landskapets värde bör tas hänsyn till:

Även de olika identitetsskapande värden som finns i landskapets rum finns skäl att framhäva – de sakrala, de heliga, de symboliska, de kontemplativa, de meditativa, de ålderdomliga, de traditionstyngda, de magnifika och monumentala (GFF 2009:2)

Francesca Poletta skriver att vi vänder oss till berättelser just i de situationer när våra rationella, ”non-narrative”, beskrivningar inte räcker till (1998:441). Att använda sig av berättelser om platsen är ett sätt att framföra de värden som inte annars kan delges. I citatet ovan är det den identitetsskapande och rent av existentiella bilden av landskapet som lyfts fram; en bild som kräver berättande för att förmedlas. Ett sätt som detta tar sig uttryck i Norrhälsinge är i de landskapsanalyser som har publice-

rats i samband med etableringsprocessen. Under konflikterns gång har flera aktörer genomfört och publicerat inventeringar av området och i dessa lyfts olika aspekter av landskapet fram.

Exempelvis publicerade Gävleborgs länsstyrelse en rapport där en inventering gjordes av vindkraftens potentiella påverkan på landskapet. Analysen avslutas med en tabell där fördelar och nackdelar listas mot varandra (2010:21). I kontrast till detta publicerade Hudiksvalls kommun en landskapsanalys där litterära citat, exempelvis från *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, används för att beskriva Norrhälsingens landskap (2010:20). Följaktligen har den senare enligt GFF gett en mer rättvis, om än inte fullständig, bild av landskapets värde (2009:2), vilket understryker att hur man berättar om landskapets värde påverkar hur berättelsen förstås och tas emot.

Det är inte bara hur eller vad som berättas som är viktigt att ta hänsyn till, utan även varför det berättas. De berättelser som lyfts fram i GFFs texter är grundade i en subjektiv värdering av platsen, samtidigt som de är ett resultat av den kontext de berättas i. Den narrativa teori jag utgår ifrån är grundad i en socialkonstruktivistisk tradition, vilket innebär att kunskap ses som integrerad i de sociala och politiska sammanhang man lever i (Johansson 2005). För att återkoppla till Johanssons narrativa modell kan en text studeras utifrån innehåll och struktur, men även utifrån en interpersonell funktion. Varför en text produceras och hur den mottas är en del i förståelsen av varför texten lyfter de berättelser den gör. GFFs värdering av landskapet, exempelvis de naturgeografiska och identitetsskapande värden föreningen hittar där, är ett resultat av de sociala sammanhang GFF är en del av. Hur de berättar om denna värdering påverkas av de diskurser (stora berättelser) som formar samhället.

På ett liknande sätt kan man enligt Nielsens historieproducerande diskurser se historiebrik som ett resultat av den kontext en historia berättas i. Idag ses GFFs syn på fåbodbruk allt mer som en berättelse från det förflutna. Detta ges uttryck för när GFF, i början av konflikten, träffar företagen i ett möte för att framföra föreningens syn på en eventuell vindkraftsanläggning. I sitt medlemsblad skriver GFF att de upplevde en oförståelse från exploitörens sida för de värden i landskapet som föreningen anser vara bevarandevärde (GFF februari 2008). I mitt samtal med Lars, GFFs utredningsansvarig, berättar han att anledningen till att frågan om vindkraften först uppmärksammades var att han råkade befinna sig på ett informationsmöte som energiföretagen hade organiserat i byn. Han förklarar att andra ideella föreningar som naturskyddsföreningen och friluftsförbundet var inbjudna till mötet, men att GFF inte var det - företagen hade inte informerats om att fåbodföreningen fanns. Under intervjun med Lisa framkommer en liknande berättelse om fåbodvallarna som osynliggjorde i dagens samhälle.

Det som Lars och Lisa ger uttryck för är fåbodväsendets brist på tolkningsföreträdare, vilket Camilla Eriksson diskuterar i sin avhandling om fåbodbrukets roll i jordbrukspolitiken (2013). Eriksson konstaterar även att vissa medlemmar i fåbodföreningarna som har erfarenhet av statliga myndigheter fungerar som översättare för

fäbodrörelsen; de kan tillgängliggöra myndighetstext till andra medlemmar och samtidigt sätta ord på de särskilda värden fäbodföreningen ser (2013:97). Lars är en sådan person. Vetskapen om vilka värden som är gångbara hos myndigheter är en värdefull kunskap när han väljer vad som ska framföras i föreningens mobilisering. Som konstateras i ett av föreningens medlemsblad:

Sedan har GFF tänkt till och kommit underfund med att ingen av fäbodbrukets företrädare här i landet ensam kan tala om var fäbodbrukets intressen kan göra att en exploatör för vindkraft ska söka andra marker. Är vi positiva till vindkraft kan vi inte bara säga nej. Däremot kan vi med skärpa säga nej till en planlös exploatering (GFF februari 2009)

I vetskapen om den brist på tolkningsföreträde som fäbodväsendet har riktas motstånd inte direkt mot vindkraft i Norrhälsinge, utan istället mot processen kring etableringen. Argument mot vindkraft innefattar därför även frågor om exempelvis buller, turismutveckling och vindkraftens säkerhet (GFF 2011a:7). Vetskapen om den oförståelse som många, exempelvis exploatörerna, uttrycker inför GFFs historiesyn gör att mobiliseringen inte enbart lutar sig på fäbodbrukets historia. Diskurserna är därmed inte alltid *historieproducerande*, utan i viss mån det motsatta; för att få respons i sin mobilisering vill föreningen undvika att kritiken som lyfts enbart uppfattas som ett intresse att bevara fäbodbrukets kulturhistoria.

Att levandegöra en plats

Engagemang

I en av de senare texter GFF har publicerat som svar på den tematiska översiktsplanen inkluderar föreningen beskrivningar av de fäbodvallar som ligger inom exploateringsområdet. I beskrivningen av området Storåsen bifogas en bild på två kvinnor i gammeldags kläder stående framför en fäbodstuga på Trossnarven. I bildens förgrund ser man bakhuvuden på två barn samt skuggorna av den övriga publik som betraktar bygdespelet som arrangeras på fäbodvallen. Att arrangera bygdespel är ett sätt att väcka intresse för fäbodbruk och levandegöra vallen genom att visa hur det var förr. När GFF i texterna beskriver fäbodvallarna och konstaterar att det år 1900 bodde 10 personer på Bäcksvedjorna (2013:7) är det ett sätt att skapa engagemang hos publiken - textens läsare.

En berättelse kännetecknas av att den har en berättare och en publik (Johansson 2005) och precis som historiebruk har den alltid ett syfte. Det syfte som genomsyrar allt berättande, så även i de texter GFF publicerat, är att framföra någon form av kunskap. Fyra av texterna jag har läst är svar på den tematiska översiktsplanen och riktar sig på så vis till kommunen och energiföretagen. Vissa av texterna är publicerade på föreningens hemsida och är på så vis tillgängliga även för andra intresserade. När GFF i sina texter berättar om de människor som en gång levde på Bäcksvedjorna levandegör de fäbodvallen. De förmedlar kunskap och samtidigt skapar de ett engagemang hos läsaren genom att berätta om platsens historiska konnotationer.

Peter Aronsson konstaterar att det i takt med allt snabbare samhällsförändringar har uppstått ett ökat intresse för historia och att en särskild kraft finns i de platser där människor har "givit sina liv och sin gärning för vår skull" (2004:63). Vad som ryms i ordet plats är svårt att definiera, men oavsett om det handlar om ett historiskt slagfält eller en fäbodvall finns en kraft i kunskapen, i berättelserna, om människorna som har levt och dött där. Kanske är detta ökade intresse för historia en del av svaret på varför GFF i sin mobilisering har fått ett visst genomslag; i den tematiska översiktsplan som kommunen publicerade år 2014 är sju av de ursprungliga tio fäbodvallarna borttagna som intresseområden. För att få genomslag i sin mobilisering, för att få ett önskat svar från sin publik, krävs även att berättelsen väcker engagemang. I en texts engagemangskapande spelar det narrativa uttrycket en viktig roll. Joseph Davis understryker att berättelser används i mobiliseringar just för att de skapar ett band mellan berättare och lyssnare genom empati och igenkänning (Davis 2002:16). Berättelser om historia är en del av den process när band skapas mellan berättare och läsare.

Skapandet av engagemang är även kopplat till historiemedvetandets förmåga att placera människa och plats i ett tidsmässigt sammanhang. Ann-Kristin Ekman undersöker hur perifera platsers historia agerar identitetsskapande och konstaterar att landskapet utgör ett "gemensamt erfarenhetsrum" där kollektiva minnen från bygden lagras (2002:31). När GFF i sina texter uppmärksammar landskapet som bärare av minnen och traditioner är det en funktion av det existentiell eller meningsskapande historiebruket. När en plats sätts i ett sammanhang, präglad av de människor som brukade och brukar den, levandegörs landskapet till mer än tabeller av rödlistade arter eller kulturmärkta byggnader.

Sedan 2007 har GFF kontinuerligt kommenterat de utställningshandlingar som har publicerats i samband med den föreslagna vindkraftsetableringen. I texterna föreningen själva publicerar används det meningsskapande historiebruket för att förmedla landskapets "identitetsskapande värden" (GFF 2009:2) till myndigheter och exploitörer. Samtidigt åberopas en mobilisering från människorna som lever i Norrhälsinges bygder. I min intervju med Lars berättar han att han i början av konflikten reagerade på hur lite information som delgavs de som bor i området. I GFFs PM uppmanas följaktligen även andra intressenter att ifrågasätta utredningen:

När man vet att en fråga behandlats på ett öppet och ärligt sätt är det lättare att ta ett besked som går ens intressen emot än om man känner sig lurad. Därför vill fäbodföreningen att promemorian ska spridas och att inga ska hålla sina åsikter och synpunkter för sig själv (GFF 2007:10)

Det engagemang som texterna här vill väcka finns hos de läsare som är boende eller känner en personlig koppling till Norrhälsinges bygder. I den ansatsen används historia för att påminna om den bygdesamhörighet som en gång dominerade:

Den styrka som finns i den gamla bygdesamhörigheten som byggs upp under generationer av gemenskap i byalag och fäbodlag har genererat en solidaritet (GFF 2011a:11)

Teoretiska perspektiv som används för att förstå mobiliseringar, såsom *frame analysis* och *new social movement theory*, överskattar de logiska och rationella aspekterna av människors handlande (Davis 2002). Ofta formas mobiliseringar snarare utifrån ett mer underförstått och ”imaginärt” form av meningsskapande (ibid:24). Meningsskapandet i GFFs texter är här förankrat i bygdens historiska solidaritet. I texterna tar sig det imaginära meningsskapandet uttryck när Norrhälsingens landskap beskrivs som mer än summan av de natur- och kulturmiljöer som har inventerats.

Ett exempel på hur landskapets mervärden lyfts fram är myten om hövdingen Thore Helsing och grundandet av Hälsingland. I en av texterna publicerad 2011 lämnar föreningen synpunkter på kommunens översiktsplan och konstaterar att den andliga dimensionen av landskapet ofta förbises. De lyfter Hälsen, en av de föreslagna platserna för vindkraftsetablering, som ett särskilt viktigt exempel på detta:

Kulturhistoriskt har Hälsen stor betydelse genom myten om Hälsinglands grundande genom Thore Helsing. Faktiska belägg saknas för hans bosättning vid sjön, men traditionen lever kvar (GFF 2011b:26)

Myten och dess förankring i platsen gör enligt GFF Hälsen till ”bärare av en ömtålig historisk identitet” (2011b:26). När platsen, Hälsen, betraktas som en historiekultur skapas det en koppling mellan det förflutna och dagens exploatering. Genom att visa hur platsen i sig bär på en historisk identitet belyser GFF ett mervärde förankrat i historia. Både de verkliga men även de mytiska historierna om landskapet gör utmärken till en ”helgad” plats (Ekman 2002:34). I berättelsen om den helgade platsen rymmer de värden som skapar sammanhållning och präglar en bygds identitet (ibid:34).

När det helgade landskapet hotas uppstår ett motstånd mot den kommande förändringen. Som nämnts har begreppet NIMBY använts för att förstå det motstånd som väcks när vindkraft etableras i människors direkta närhet. Konflikten i Norrhälsinge kan ur den aspekten ses som ett klassiskt exempel på NIMBY; GFF skriver att föreningen inte är emot vindkraften, utan dess etablering i Norrhälsinge. Samtidigt framhåller kritik mot NIMBY att begreppet simplificerar de processer som skapar motstånd hos individer och grupper. Enligt Patrick Devine-Wright missar NIMBY den koppling som finns till platsen, något som kan förstås med hjälp av begreppen *place attachment* och *place identity* (2009:430). Motstånd mot vindkraft grundas i de starka känslomässiga band som finns mellan människor och en plats. Dessa band är ett resultat av att den kollektiva eller individuella identiteten som formas utifrån platstillhörighet.

Idén att man känner motstånd mot etablering i sin ”bakgård” innebär även en geografisk förminskning; för en fäbodförening kan Sveriges utmarker i sin helhet bära

spår av det fåbodbruk som utgör föreningens identitet. De kopplingar människor känner till en plats resulterar i ett motstånd Devine-Wright definierar som *place protection* (2009:432). En plats, oavsett hur begränsad eller spridd dess geografiska yta är, är bevarandevärd för den som känner ett känslomässigt band till den; vilket är varför GFF i sina texter understryker vikten av en relevant planeringsprocess. Viljan att skydda en plats från intrång lutar sig i det här fallet inte på inventeringar av rödlistade arter och kulturhistoriska byggnader, utan grundas i det värde som de tids- och rumsmässiga sammanhangen skapar

Legitimitet

När laga skifte utfördes kunde utmarkens värde bedömas såväl efter vilket antal djur som kunde födas, som efter produktionen av brännved och gagnvirke. Vid fastställande av fastighetsgränser undantogs dock markens fodervärde från underlaget för skiftet, varför denna nyttighet - mulbete - med tillämpning av urminnes hävd fortfarande är gemensam för fastighetsägare och åbor. Exploatering för sådana företeelser som vindbruk var helt främmande då utmarken värderades vid laga skifte (GFF 2011a:12)

Det är markägarens beslut att tillåta vindkraftsetablering på sin mark, vilket kan ge upphov till konflikter eftersom vindkraftverk i ett landskap påverkar många fler än markägaren. Fåbodvallar är inte undantagna konflikter om vem som har rätt att bestämma över hur marken bäst ska användas. För att få rådighet i en fråga krävs att ens röst är respekterad, att den anses trovärdig eller legitim. För att få gensvar i sin mobilisering är en avsikt med GFFs texter att få rådighet i frågan om hur Norrhälsingens utmarker ska nyttjas. Följaktligen är historiebrukets legitimerande funktion (Aronsson 2004) ett vanligt återkommande inslag i GFFs mobilisering. En form av legitimering kommer från de konventioner som nämns i texterna: Konventionen om biologisk mångfald och Europeiska landskapskonventionen. När GFF hänvisar till Europeiska landskapskonventionen åsyftar de det ansvar och den makt som alla människor, inte bara markägarna, har över landskapet (GFF 2013:1). Konventionen används följligen för att legitimera föreningens synpunkter.

Legitimeringen sker inte enbart genom att föreningen hänvisar till moderna konventioner, utan även när de åberopar de historiska kopplingar som finns till platsen. När GFF konstaterar att ”alla skogsbygder i Gävleborgs län är traditionellt också fåbodskogar” (2011a:3) poängterar de att utmarkerna en gång dominerades av fåbodväsendet. Det är på så vis i berättandet om den ”urminnes hävd” (GFF 2011a:12) som etablerats genom fåbodbruket som legitimitet skapas. Denna ”hävd” är kopplad till en känsla av rättighet till platsen; något Maria Vallström definierar som en av de känslomässiga aspekter som utgör motstånd till förändring (2014:83). Den historiska legitimiteten definieras inte enbart genom fåbodbruk, utan även genom andra aktiviteter. I texten publicerad 2011, där GFF presenterar ett generellt ställningstagande till vindkraft, nämns olika aktiviteter som traditionellt har förekommit i fåbodskogar såsom jakt och fiske (2011a:12). Dessa aktiviteter kan tolkas som ”symboler” i historiekulturen som ”förmår samla och legitimera gemenskaper” (Aronsson 2004:63). När GFF refererar till dessa aktiviteter som ”bygdegemensamma sedvaner” (2011a:12) används historia för att påkalla människors kopplingar till fåbod-

skogen. Genom symboler som uttryck för mänsklig aktivitet i landskapet levandegörs platsen.

Erik Axelsson konstaterar att allt historiebruk i grund och botten handlar om ”olika intressegruppers strävan att uppnå tolkningsföreträde” (2004:22). Ett exempel är samernas kamp för rätten att klassificera arkeologiska fynd i Norrland (Aronsson 2004:16). För samer, liksom för fåbodbrukare, innehåller norra Sverige spår av det som kan tolkas som en ”uråldrig hävd” (ibid:62) till de platser som utgör landets periferi. Att göra en jämförande analys mellan samernas och fåbodföreningens mobilisering kan därför vara intressant. I Konventionen om biologisk mångfald, som GFF återkommande refererar till, omnämns ”ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livsätt” (Tunón 2004:4). I dessa inräknas samer, fjällbönder och fåbodbrukare. Grundat i detta konstaterar föreningen att ”fåbodkultur ska behandlas likvärdigt med samekultur och rennäring” (GFF 2011a:3).

Medan GFF såg sig som pionjärer i sitt arbete med fåbodbrukets ställningstagande rörande vindkraft finns en hel del forskning på hur olika samiska verksamheter, i synnerhet rennäringen, påverkas av vindkraftverk. Studier av Anna Skarin visar att den fragmentering av landskapet som uppstår i samband med etableringen av vindkraftverk har negativ inverkan på renars beteende, liksom för många andra arter (2012). Liknande vetenskapliga artiklar på hur skogsbetande kor kan påverkas saknas. Bristen på forskning om vindkraftens konsekvenser är en av anledningarna till att GFF i sina texter väljer att lyfta iakttagelsen att ”höga ljud kan stressa husdjur och stress kan påverka mjölkproduktion hos kor” (GFF 2011a:7).

I en uppsats om gruvetableringen i Gallók undersöker Rikard Engblom hur både politiska och kulturella drivkrafter ligger bakom samernas mobilisering. Han konstaterar att vid exploatering av naturresurser ligger ofta en känsla av oro bakom motståndet och ju närmare man befinner sig en plats rent geografiskt desto starkare är oron (2015:22). Känslan bottnar i en rädsla att sakna möjlighet att skydda den plats man känner en koppling till. Sådana känslor är inte undantagna processer där vindkraftverk etableras. I en intervju med Östersunds Posten uttrycker ordförande för Jijnevaerie sameby en rädsla och frustration över att sakna utrymme att göra sin röst hörd i samband med beslutet om en planerad vindkraftsetablering i renbetesmarker (ÖP 2013). En liknande frustration uttrycks av Lisa när hon beskriver hur fåbodvalarna blir osynliggjorda i politiken. I vårt samtal konstaterar hon att samhällets beslutsfattare inte förstår värdet i fåbodskogen och att det därför är svårt för föreningen att påverka utmarkens framtid:

De förstår inte frågan. De är inte i skogen. De bor i staden. De borde gå på vallstigen och känna sina rötter. Men att få dem dit... (Lisa)

Det som binder renskötarna och fåbodbrukarna samman är det faktum att deras röster kan tolkas som små berättelser sett mot samhällets intressen. Samernas motstånd mot vindkraft är ett exempel på en diskurs där riksintresset för förnyelsebar energi ställs emot rennäringens särintresse (Lantz 2014:25). Man kan se en liknande dis-

kurs i konflikten i Norrhälsinge, där intresset för vindkraft ställs emot bevarandet av fäbodskogens kulturhistoriska karaktär.

Samtidigt finns en skillnad mellan fäbodbruk och rennäringen i det att samerna är en etnisk grupp. Camilla Eriksson konstaterar att fäbodbruket därför måste hitta sin särställning på annat håll: ”här finns inte annorlundaheten i form av att vara ursprungsbefolkning, det som återstår då är tidsskillnaden” (2013:203). Det är fäbodföreningens historiska kunskap som levandegör kopplingen mellan människor och platsen. Återigen kan man tala om en form av legitimering, där fäbodväsendets värde som historisk jordbruksform är det som GFF anser ger dem rådighet över markanvändningen i Norrhälsinge.

Att bemöta förändring

Vindkraft som luftslott

På framsidan av GFFs PM från 2007 finns en bild av ett brinnande vindkraftverk, tagen utanför Kiel i Tyskland. Bilden är lite suddig, men man kan se att marken som vindkraftverket står på är en åker, långt ifrån de blå bergens landskap i Hälsingland. Ändå har bilden valts av en anledning; den bolmande svarta röken från vindkraftverkets propeller illustrerar ett dystopiskt framtidslandskap. Känslan som bilden framkallar hos betraktaren är svår att sätta ord på, men skapar en kontrast till den tysthet Lisa presenterar för mig på fäbodvallen.

Att historia väcker engagemang genom att åkalla känslomässiga och platsbundna gemenskaper har vi sett. Peter Aronsson benämner ytterligare ett sätt som historia väcker engagemang som det mytiska historiebruket. I det får känslorna som skapas av autentiska historiekulturer ta plats framför rationella resonemang: ”värdena är oftast tyst närvarande och synliggörs först när almar fälls, älskade hus rivs, nya områden kränker barndomens landskap” (2004:112). Det är det mytiska historiebruket som tar plats när GFF, med bilder och med ord, visar hur landskapet i Norrhälsinge kan komma att förändras av vindkraftverk. I fäbodskogarna finns en historisk autenticitet vars värde GFF ser överstiga den rationella nyttan i energipolitikens mål.

Aronsson poängterar att trots att historiebruk ofta misstas för att vara konserverande är begreppet starkt handlingsorienterat (2004). När GFF använder historia i sin mobilisering är det i grund och botten en handling för att bemöta en kommande förändring. Filosofen Friedrich Nietzsche ansåg att historia uppmanar till handling genom att det förflutna framställs antingen som förebild eller varnande exempel (Aronsson 2004:64). När GFF i sina texter inkluderar bilder på brinnande vindkraftverk (2007:1, 2011a:6), kan det tolkas som en användning av historia (om än en relativt ung sådan) där exempel på vindkraftsolyckor används för att uppmana till försiktighetsåtgärder. Här baseras historiebruket inte på fäbodväsendets eller Norrhälsinges historia, utan på vindkraftens.

När GFF framställer vindkraftsetableringen som en önskad förändring hänvisar de genomgående till negativa aspekter av vindkraft såsom buller, brandrisker och elektrosensitivitet (2013:13). Dessa argument förekommer särskilt i de två texter (2007, 2011a) som fungerar som generella ställningstaganden inför vindkraft, men bifogas även som kommentarer på de utställningshandlingar som har publicerats. I en av de senaste publicerade texterna, ett dokument som innehåller synpunkter och svar på kommunens tematiska översiktsplan, konstaterar föreningen att de är positiva till vindkraft, men att ”tiden har visat att visionen att kunna bruka vindkraft som en miljövänlig resurs är ett luftslott” (GFF 2014:2). Även bristfällig forskning om exempelvis vindkraftens säkerhetsaspekter lyfts fram (ibid:5). På så vis problematiseras den kommande förändringen i Norrhälsinge och en framtid där landskapet präglas av vindkraftverk framställs som både otrygg och utforskad.

I kontrast till vindkraft presenteras det mytiska och autentiska fäbodbruket som grundat i en lång historisk tradition:

Säter- eller fäboddriften har under årtusendenas lopp format en fascinerande variation. I Sverige har åtminstone sedan sen järnålder - tidig medeltid funnits fäbodrar i en form liknande den vi känner. Belägg på fäbodars namn i det aktuella området finns från olika protokoll (GFF 2007:4).

Fäbodväsendet beskrivs av GFF som en del i utformandet av kulturhistoriska värden såväl som ekonomiska och sociala strukturer (GFF 2013:11). I sina texter lyfter exempelvis GFF den bygdesamhörighet som fäbodbruk genom tiderna har skapat (GFF 2011a). När enstaka markägare idag pekats ut som vinnare i vindkraftens lotteri exemplifieras den marknadsorienterade diskurs som Maria Vallström ser i kampen mellan centrum och periferi (2014). Här kan begreppsparet *gemeinschaft* och *gessellschaft* användas för att illustrera olika perspektiv på sociala sammanhang. Medan *gemeinschaft* syftar till en organisk form av samhörighet representeras *gessellschaft* ofta av individualism och strukturer (Aronsson 2004:82). I GFFs framställning av dåtidens bygdesamhörighet, *gemeinschaft*, används historia ur vad Friedrich Nietzsche skulle benämna som ett ”monumentalt” perspektiv (ibid:64), som en förebild. Fäbodbrukets historia ställs därmed i tydlig kontrast till den framtid där vindkraftverk upprättas och bygdesamhörigheten hotas. Ett sätt att bemöta förändring är att problematisera den framtid som föreslås. Ytterligare ett sätt är att erbjuda ett alternativt scenario.

Framstegets kronotop

Ett sätt att förstå bilden av fäbodbruk som presenteras som alternativ till vindkraft är att vända sig till begreppet kronotop. Vanligt förekommande exempel på kronotoper är idyllen (bilden av hembygden) eller onskans kronotop. Ytterligare en variant är framstegets kronotop. Längre var modernitet och teknologi, bilden av ”löftesrika bolmande skorstenar”, det som förknippades med framstegets kronotop (Aronsson 2004:88). I det tidiga 1900-talet var teknologi en symbol för modernitet och utveckling och starkt kontrasterat till ”dammiga” traditioner (Zander 2001:34). Idag kan man se att framstegets kronotop har ändrat skepnad. Snarare än att representeras av

teknologi smälter framstegets kronotop samman med idyllen (Aronsson 2004) och traditionen, hembygden, är något vi strävar framåt emot snarare än tittar tillbaka på.

I GFFs texter målas vindkraft upp som en potentiell *framtidens* bild, men den bilden representerar inte nödvändigtvis framsteget. Utveckling präglad av teknologi problematiseras och de ”bolmande skorstenar” som en gång sågs som löftesrika byts mot brinnande vindkraftverk. Istället föreslår GFF att framstegets kronotop utgörs av det trygga och väl utforskade fäbodbruket. I texterna beskrivs hur tidigare samhällen drog nytta av utmarkernas resurser genom det pastorala betet och att fäbodbruk därför är ”ett gott exempel på god energihushållning” (2007:25). Lars berättar att ett resonemang föreningen har försökt framföra i sin mobilisering är de erfarenheter fäbodbrukare har av hållbar energiförbrukning. Den stora berättelsen att samhället måste producera mer vindenergi ifrågasätts av GFF och istället föreslås att kunskaper om minskad energikonsumtion bevaras.

I och med att samhället ständigt möter nya utmaningar finns en konstant strävan efter utveckling, efter framsteg. Frågan om hur detta framsteg ska representeras är en del av den konflikt som uppstått i Norrhälsinge. För GFF utgör vindkraft inte en bild av en ”löftesrik” framtid. I sina texter uppmärksammar de därför nollalternativet: kravet att all vindkraftsetablering ska erbjuda en beskrivning av området om ingen etablering skulle äga rum (2011a:11). När GFF poängterar att ett nollalternativ ska erbjudas skapar de en alternativ framtidsbild där Norrhälsinge som fäbodskog, med tystnaden och dimman i trädtopparna, bevaras.

Bevarandet av gamla lantraser in situ i ett traditionellt fäbodbruk är en väsentlig del i sammanhanget. Flera olika näringar, där lantbruk med fäbodbruk är en, är viktiga för en långsiktigt hållbar utveckling av landsbygden (2011b:11)

Historia är en del av fäbodväsendets identitet och samtidigt är det en del av det som enligt GFF gör fäbodbruk till en framtidsnäring. Bevarandet av fäbodars kulturhistoria är en del av det ”nya” framstegets kronotop som känns igen genom dess koppling till hembygden. Den kommande förändringen i fäbodskogen bemöts genom att GFF presenterar en alternativ framtidsbild, grundad på historisk kunskap snarare än vindkraftverk. I denna bild ryms GFFs berättelse om vad föreningen ser som en hållbar utveckling av Sveriges utmarker och landsbygd.

4 Avslutning

I en tid där förändringens vindar blåser i en allt snabbare takt finns ett ökat intresse för det som förankrar oss i historien. För fäbodväsendet är det den historiska särskildheten som ger gruppen, som i många sammanhang osynliggörs, en möjlighet att lyfta fram sin berättelse. I de texter jag har läst tar historiebuket sig uttryck på flera, mer eller mindre uttalade, sätt. I sin mobilisering använder GFF historia för att lyfta fram det värde som finns i landskapet, att levandegöra de band människor kan ha till en plats och för att problematisera den förändring vindkraft kan komma att innebära.

När GFF berättar om Norrhälsinges historia lyfter föreningen fram de tidsmässiga sammanhang som har skapat landskapets värde. De natur- och kulturvärden som finns där får djupare mening när de betraktas som en del av en historiekultur. Det föreslagna intrånget i landskapet problematiseras och bilden av vindkraft som framtidens hållbara energiförsörjning ifrågasätts. Genom att berätta om fäbodbruk presenterar GFF istället en alternativ bild av framtiden, där historiskt brukande och energihushållningen betraktas som ett framstegets kronotop.

Norrhälsinge blir i GFFs texter mer än ett landskap som kategoriskt kan få värden applicerat på sig. Det framställs istället som en plats skapad av människorna som lever och har levt där. Ordet historia är på många sätt kopplat till ordet berättelse just eftersom behovet av att berätta hänger samman med den existentiella längtan att känna ett sammanhang i tid och rum. När GFF berättar om de människor som levde i området är det ett sätt att skapa ett engagemang hos texternas läsare, även de utan personliga kopplingar till fäbodskogen. Samtidigt påkallar historia en mobilisering hos dem som lever i bygden, där de uppmanas ta ansvar för platsens framtida utveckling. Forskning kring motstånd mot vindkraft lutar sig ofta på begrepp såsom NIMBY, men missar i det en del av den identitetsskapande dimensionen en plats kan innebära för en bygd (Devine-Wright 2009). Det platsbundna historiebuket är kopplat till den uråldriga hävd en person eller grupp kan känna, något GFF belyser när de konstaterar att Hälsinglands utmarker traditionellt är fäbodskog. Mobilisering genom att åkalla en historisk legitimitet kan även ses hos andra minoritetsgrupper såsom samer i exploatering av naturresurser i skogs- och fjällområden.

Som Anna De Fina poängterar kan minoritetsgrupper använda små berättelser för att förstärka den egna gruppens identitet och position gentemot samhällets stora berättelser.

telse (2008). GFFs mobilisering kan ses som ett exempel på hur en grupp med en särskild syn på en plats och dess värde använder berättande för att förstärka sin identitet som vårdare av kulturhistoria, men även för att utmana den stora berättelse som finns om hur utmarkerna bäst ska nyttjas för en hållbar framtid. När landskapets, fäbodbrukets och vindkraftens historia lyfts fram i deras texter använder GFF det förflutna för att påverka en förändring i nutiden. Hur framtiden för vindkraftsanläggningen i Norrhälsinge ser ut är ännu oklar, men med ökande målsättningar om förnyelsebar energi kommer vi sannolikt se fler exempel på hur olika intressen, och olika berättelser, ställs emot varandra i frågor om markanvändning.

Referenser

Litteratur

Aitken, M. 2010. Why we still don't understand the social aspects of wind power: a critique of key assumptions within the literature. *Energy Policy* 38 (4):1834-1841. doi: 10.1016/j.enpol.2009.11.06

Aronsson, P. 2004. *Historiebruk: att använda det förflutna*. Lund: Studentlitteratur.

Axelsson, E. 2004. Historia i bruk och medvetande. En kritisk diskussion av två historiografiska begrep. I Edquist, S., J. Gustafson, S. Johansson och Å. Linderborg (red.) *En helt annan historia: tolv historiografiska uppsatser*. Sid. 11-27. Uppsala: Uppsala universitet
<http://uu.divaportal.org/smash/get/diva2:478120/FULLTEXT01.pdf> [2/5-16]

Berglund, M. 2013. Landets största vindkraftspark byggs på renbetesland. *Östersunds Posten* 30/1-13. <http://www.op.se/allmant/jamtland/landets-storsta-vindkraftspark-byggs-pa-renbetesland> [26/2-16]

Björk, R., D. Andersson, H-E. Hansson, A. Holmstedt, U. Nilsson och H. Sandblom 2010. *Landskapet i Gävleborg: regional landskapsanalys ur ett vindkraftsperspektiv*. Rapport/Länsstyrelsen i Gävleborg:21.
<http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2010/Landskapet%20i%20Gävleborg.pdf> [2/5-16]

Europarådet 2000. *Europeiska landskapskonventionen*.
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802f3f3be> [8/6-16]

Davis, J.E. 2002. Narrative and social movements: the power of stories. I Davis, J. (red.) *Stories of change: Narrative and social movement*. Sid. 3-29. Albany: State University of New York Press

De Fina, A. 2008. Who tells which story and why? Micro and macro contexts in narrative. *Text and Talk: An Interdisciplinary Journal of Language, Discourse Communication Studies* 28 (3):421-442. doi: 10.1515/TEXT.2008.020

- Devine-Wright, P. 2009. Rethinking NIMBYism: the role of place attachment and place identity in explaining place-protective action. *Journal of Community and Applied Social Psychology* 19 (6): 426-441. doi: 10.1002/casp.1004
- Edquist, S., J. Gustafson, S. Johansson, och Å. Linderborg 2004. Inledning. I Edquist, S., J. Gustafson, S. Johansson och Å. Linderborg (red.) *En helt annan historia: tolv historiografiska uppsatser*. Sid. 5-10. Uppsala: Uppsala universitet <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:478120/FULLTEXT01.pdf> [2/5-16]
- Ekman, A.K. 2002. Med skogen som ram. I Johansson, E. (red.) *Periferins landskap: historiska spår och nutida blickfält i svensk glesbygd*. Sid. 29-51. Lund: Nordic Academic Press
- Engblom, R. 2015. *Med kroppen som vapen: en studie av aktivism, mobilisering och motstånd mot en gruva i Gällöck*. Uppsala: Uppsala Universitet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:817420/FULLTEXT01.pdf> [6/4-16]
- Eriksson, C. 2013. *Fäboden som politiskt rum: att vara fäbodbrukare i den gemensamma jordbrukspolitiken*. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae 2013:25. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet
- Gävleborgs fäbodförening. *Välkomna till Gävleborgs fäbodförening*. Senast ändrad 1/11-10. Hudiksvall: Gävleborgs fäbodförening. <http://www.xfabodar.se> [18/5-16].
- Hermansson, Å. och S. Broström 2010. *Landskapsanalys för Hudiksvalls kommun*. Rapport/Sweco. Hudiksvall: Sweco.
- Häggeström, L. 2013. *Vindkraftens påverkan på kulturmiljön: metoder och exempel*. Rapport 6541. Stockholm: Naturvårdsverket. <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6541-6.pdf> [2/5-16]
- Johansson, A. 2005. *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.
- Lantz, J. 2014. *I vems intresse? Om riksintresse, allmänintresse och särintresse vid planering av vindkraft på samisk mark*. Lund: Lunds Universitet. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=4917834&fileId=4917840> [6/4-16]
- Larsson, J. 2009. *Fäbodväsendet 1550-1920: ett centralt element i Nordsveriges jordbruksystem*. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae 2009:51 Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Lundmark, L. 2008. Berättande och verklighet i historieberivningen. *Scandia* 56 (2): 127-138 <http://journals.lub.lu.se/index.php/scandia/article/viewFile/999/784> [29/6-16]
- Odén, B. Historia. *Nationalencyklopedin*. Online: Nationalencyklopedin. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/historia> [18/5-16].
- Poletta, F. 1998. Contending Stories: Narrative in Social Movements. *Qualitative Sociology* 21(4): 419-446. doi: 10.1023/A:1023332410633

Riessman, C.1993. *Narrative Analysis*. Newbury Park:Sage

Robertson, A. 2012. Narrativanalys. I Bergström, G. Och K. Boréus (red.) *Textens mening och makt: metod i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Sid. 219-262. Lund: Studentlitteratur AB.

Skarin, A. 2012. *Sammanställning av forskning gällande störningar på ren: med perspektiv på etableringar av vindkraft i renskötselområdet*. Rapport 282. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet
http://pub.epsilon.slu.se/9372/1/skarin_a_130118.pdf [12/5-16]

Skott, C. 2004. *Berättelsens praktik och teori*. Lund: Studentlitteratur.

Söderholm, P., K. Ek och M. Petterson 2007. Wind power development in Sweden: global policies and local obstacles. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 11 (3): 365-400. doi:10.1016/j.rser.2005.03.001

Teorell, J. och T. Svensson 2007. *Att fråga och svara*. Malmö: Liber

Tunón, H. 2004. *Traditionell kunskap och lokalsamhällen: artikel 8j i Sverige*. Uppsala: Centrum för biologisk mångfald.
<http://www.slu.se/Global/externwebben/centrumbildningar-projekt/centrum-for-biologisk-mangfald/Dokument/publikationer-cbm/cbm-skriftserie/cbm-skriftserie-10-traditionell-kunskap-och-lokalsamhallen-med-bilagor.pdf> [12/5-16]

Vallström, Maria. 2014. Berättelser om plats, platsen som berättelse. I Vallström, Mikael (red.) *När verkligheten inte stämmer med kartan*. Sid. 57-88. Lund: Nordic Academic Press

Waldo, A., K. Ek, M. Johansson och L. Persson 2013. *Vindkraft i öppet landskap, skog, fjäll och hav: lokala förutsättningar*. Rapport 6540. Stockholm: Naturvårdsverket. <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6540-9.pdf> [15/4-16]

Zander, U. 2001. *Fornstora dagar, moderna tider*. Lund: Nordic Academic Press.

Källmaterial

Texter

GFF 2007. *Promemoria 2007: Samrådsyttrande om vindkraft: Norrhälsinge vindkraftsanläggning ansökan 2008*. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening

GFF 2009. *Synpunkter på Landskapsanalys i Hudiksvalls kommun, tematiskt tillägg till Vindkraftverk till ÖP 2008; samrådsskedet*. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.

GFF 2011a. *Grunder för ställningstagande i frågor om vindbruk*. Nävertrumpeten augusti 2011, Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening Spec. ISSN 2000-415X

GFF 2011b. *Synpunkter på Vindkraftverk i Hudiksvalls kommuns andra tematiska tillägg till översiktsplan 2008*. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.

GFF 2013. *Synpunkter, slutsatser och förslag gällande Översiktsplan för vindkraft - tematiskt tillägg till översiktsplan 2008*. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.

GFF 2014. *Synpunkter, slutsatser och förslag gällande Översiktsplan för vindkraft - tematiskt tillägg till översiktsplan 2008. Utställningshandling 3 dec 2013 till feb 2014*. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.

Medlemsblad

Nävertrumpeten . Oktober 2007. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.
<http://www.xfabodar.se/medlemsblad/medlemsbrev-oktober-2007.pdf> [23/3-16]

Nävertrumpeten . December 2007. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.
<http://www.xfabodar.se/medlemsblad/medlemsbrev-dec-2007.pdf> [23/3-16]

Nävertrumpeten . Februari 2008. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.
<http://www.xfabodar.se/medlemsblad/medlemsbrev-feb-2008.pdf> [23/3-16]

Nävertrumpeten . Juni 2008. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.
http://www.xfabodar.se/medlemsblad/medlemsbrev_juni_2008.pdf [23/3-16]

Nävertrumpeten . Februari 2009. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.
http://www.xfabodar.se/medlemsblad/medlemsbrev_julen_2008.pdf [23/3-16]

Nävertrumpeten . Mars 2009. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.
<http://www.xfabodar.se/medlemsblad/medlemmars2009.pdf> [23/3-16]

Nävertrumpeten . Juni 2009. Hudiksvall: Gävleborgs fåbodförening.
<http://www.xfabodar.se/medlemsblad/medlemsbrevjuni2009.pdf> [23/3-16]